

Els fantasmes de l'erotisme

'Jardí d'Eros. Art eròtic en col·leccions europees' mostra a Barcelona la recurrència dels fantasmes eròtics al llarg d'èpoques i civilitzacions diverses, amb una selecció d'unes 400 obres de diferents autors i estils, la majoria de les quals no havien estat publicades fins ara. L'exposició propicia la comparació i la reflexió a l'entorn d'una vintena de temes, com ara 'L'univers de la prostitució', 'Homosexualitats' o 'Crucifixions'.

60 EL TEMPS 21-27 SETEMBRE 1999

El culte al fal·lus sorgeix en l'altar a Dionisi i es continua repetint encara avui dia en autors com el francès Pierre Molinier, que en algunes de les seves fotografies calça una sabata amb una pròtesi en forma de fal·lus lligada al taló, per al seu autoconsol. D'altra banda, el plaer associat al dolor es troba, disfressat de motiu religiós, en la imatge dels màrtirs. Fins el 7 de novembre es poden contemplar a Barcelona aquestes i altres fantasies sexuals, en l'exposició "Jardí d'Eros. Art eròtic en col·leccions europees", que aplega 403 obres, el vuitanta per cent de les quals pertanyen a col·leccions privades de fora de l'estat espanyol, principalment de França, Itàlia i el Regne Unit. L'exposició ha estat instal·lada en dues seus: el Palau de la Virreina de la Ciutat Comtal, on s'exposen la majoria de les obres, i el Centre Cultural Tecla Sala de la ciutat veïna de l'Hospitalet.

"Les fantasies sexuals s'han anat repetint al llarg d'èpoques i civilitzacions diverses", explica Victòria Combalia, comissària de l'exposició, que ha comptat amb la "mirada fonamental" de l'artista Jean-Jacques Lebel, eròticman reconegut. La parella ha dividit el muntatge en vint-i-un apartats, que en la majoria d'ocasions són temàtics: l'univers de la prostitució, la dimensió sagrada de les pràctiques amatòries en algunes cultures orientals, els estils *kitsch* i popular, pixaneres i caganeres, homosexualitats, crucifixions, etcètera. Els apartats històrics són els dedicats al surrealisme i l'expressionisme, dos moviments que van trobar en la sexualitat una de les seves formes d'inspiració predilectes, així com al classicisme. En cadascun dels apartats hi ha una combinació d'autors de diferents generacions i èpoques, que s'expressen en diverses disciplines artístiques: des del gravat, la pintura i l'escultura fins a la fotografia, el vídeo i el cinema.

Aquesta modificació dels paràmetres expositius convencionals —l'ordenació cronològica, la distinció i jerarquització entre l'"alta" i la "baixa" cultura— deixa clar

que l'exposició no té pretensions ni acadèmiques ni històriques, malgrat que la majoria d'obres no havien estat exhibides públicament, i això atorga al "jardí" un interès museogràfic. Combalia i Lebel no han pretès organitzar una exposició representativa de tot-l'art-d'inspiració-eròtica. Com recorda la directora de Tecla Sala i professora d'art a la Universitat de Barcelona, els artistes de tots els temps han abordat el tema en un moment o altre i, per altra banda, les peces capitals, com ara *La Venus del mirall* de Velázquez o el *Sant Joan Baptista* de Caravaggio, no poden ser tretes dels grans museus on estan. De manera que l'exposició és fruit de la visió personal i orientada de l'erotisme que té el tàndem Combalia-Lebel. Una visió a fons del transvestisme de Pierre Molinier, per exemple, queda per a exposicions com les que ha organitzat l'IVAM recentment.

Satisfacció qüestionada. El visitant del "Jardí d'Eros" es passeja relaxat per entremig del maremagnum d'obres, sense donar a entendre en què l'afecta la qualitat artística diversa. Ensopega amb el retrat que Van Loo va fer a Sade, que és exhibit perquè aparentment és l'únic retrat conegut del marqués, jove i atractiu. Hi ha diversos Picasso, però tots de petites dimensions; és impossible trobar l'homenatge a les prostitutes de Barcelona que és *Les senyoretetes d'Avinyó*. En canvi, Combalia indica que s'exhibeix per primera vegada en una mostra pública *Jeune fille sur un divan*, pintat per l'artista el 1903. L'origen del món, que va quedar definitivament clar després que Gustave Courbet en pintés un primeríssim primer pla, no està representat per la tela del pintor realista, sinó per un succedani animat i gravat en vídeo el 1997 pels artistes iugoslaus Zoran Naskovsky i Vesna Pavlovic.

En la sala dedicada a l'expressionisme destaquen les aquarel·les de George Grosz, i en la del surrealisme amb prou feines és apuntat el transformisme de Marcel Duchamp-Rose Sélavy: *Eros, c'est*

la vie. Els comentaris es fan en veu baixa. Per pudor? També perquè hi ha força públic, almenys al Palau de la Virreina, amb la porta d'entrada que dona sobre la cèntrica rambla de Barcelona.

"Tenim una mitjana d'uns 1.100 visitants diaris -explica Combalia-, amb Jean-Jacques Lebel estem molt satisfets i interessats per la resposta de la gent". I és que la xifra de visitants iguala la mostra de cites com la Biennial de Venècia, segons continua Combalia, que també indica estar interessada en la reacció del públic. "Hi ha molta gent jove, moltes dones joves". Buscarà formació, la seva mirada?

La satisfacció de la parella per l'èxit de públic no és compartida per alguns crítics i activistes cultu-

"Mentre que la pornografia només pretén excitar, l'erotisme posa l'atenció en la qualitat artística."

rals, que surten de l'anomenat per queixar-se del que consideren un excés de peces menors, de les absències importants, dels succedanis, dels apartats pobres de contingut i del fet que s'elevi a la qualitat d'art peces que no s'ho mereixen. Pilar Parcerisas afegirà encara (Suplement "Cultura" de l'Avui, 09/09/99) que no troba correcte exhibir en el terra d'una sala l'assaig cinematogràfic en 16 mm de Man Ray, *Two Women*, que durant quatre minuts s'entreté a explorar les possibilitats íntimes d'una relació entre dones. Mariano Navarro també indica ("El Cultural" de La Razón, 18/07/99) que un dels defectes de la mirada de l'exposició és que es confon en excés erotisme amb genitalitat, el

que explicaria l'omissió de la referència a les passions fredes. Pep Subirós es queixa (*El País*, 15/07/99) que s'utilitza la firma de prestigi d'alguns artistes com a coartada cultural per omplir un oceà d'imatges segons la regla postmodernista del "tot és vàlid". Combalia engruixa amb els comentaris d'uns i altres el dossier de premsa, en el qual també hi ha la primera pàgina de la secció de cultura de *Le Monde*, més "asèptica" (24/08/99).

Mentrestant, la majoria de visitants del "jardí", adults o acompanyats per algú que tingui més de divuit anys, que hauran pagat cinc-cents pessetes per entrar a la Virreina i res si s'han desplaçat fins a Tecla Sala, trenquen el silenci per riure desinhibits davant

A la pàgina de l'esquerra, fotografia de Robert Mapplethorpe. Damunt d'aquestes ratlles, *Sedució* (1990), d'Eulàlia Valldosera. L'artista ha configurat un col·latge de fotografies que representa una vagina dentada que allhora és un ull.

▶▶

Dibuix de Jean Dubuffet. Segons Victòria Combalia, "les fantasies sexuals s'han anat repetint al llarg d'èpoques i civilitzacions diverses".

ARXIU

l'erotisme posa l'atenció en la qualitat artística.

Eros femení. L'exposició, que va ser inaugurada a començament de juliol i per tant tindrà quatre mesos per deixar bocabadades força mirades crítiques, també reflecteix l'alliberament de l'imaginari eròtic femení en aquest segle XX, especialment a partir del surrealisme. És per això que al Centre Cultural Tecla Sala, on es concentren la majoria d'obres més contemporànies, la presència femenina supera en nombre la masculina.

Eulàlia Valldosera hi presenta una vagina dentada que també és un ull. Nicola Costantino aconseguix fer apuntar la libido cap a terra a *Pelleteria amb pell humana*, fet a base de silicona i tela i format per dos penja-robes. En un, hi ha un vestit del color de la pell humana tacat amb mugrons en relleu. L'altre té el coll fet amb cabell natural, ros i flonjo. Hi ha emperò, qui troba aquesta peça plena d'humor. No cal oblidar-ho,

"Sembla que és el concepte d'erotisme el que ha canviat. Ja no es tracta d'una celebració de la seducció."

s'està en el terreny de les fantasies. Hi ha menys confusió en *L'última temptació o uneix-te a la festa amb Stevan Markusch*, un petit grafit que Uros Djuric pinta el 1989, en el qual es pot contemplar qui deu ser Stevan Markusch amb gorra i estirat panxa enlaire, fent-li l'amor a una gallina. Altres aus i un home pintats comparteixen la mirada, perplexa?, de l'espectador.

De tota manera, l'humor no és pas una altra constant en l'erotis-

me del final del segle XX sinó més aviat el contrari. Darrerament, no abunda la ironia d'obres com *El triomf del cosac*, una tinta andnima del segle XIX que es pot contemplar a la sala dedicada al classicisme, en la qual un cosac fa l'amor a una dona mig estirada en un llit. Tampoc es porta ja l'humor innocent, com ara el d'una miniatura andnima que representa l'escena d'una noia gronxant-se en un escenari similar al que tantes vegades s'ha pogut contemplar en les festes galants que pintava Jean Antoine Watteau. Sols que, en aquesta ocasió, l'impuls que la noia fa, obrint les cames per agafar més embranzida, i amb la faldilla arremangada pel vent, el rebrà un galant que, per no ser menys, s'ha obert la bragueta.

"Sembla que sigui el mateix concepte d'erotisme el que ha canviat", indica Combalia. "Ja no es tracta d'una celebració de la seducció, una evocació més o menys festiva, sinó l'expressió d'un malestar, d'una realitat dolorosa i malaltissa". Tot plegat és

hereu dels *happenings* iniciats per John Cage al Black Mountain College el 1952, de les manifestacions Fluxus que van de la dècada dels seixanta fins a la meitat dels setanta i, especialment, de l'acció vienesa que, també en aquella època, va focalitzar l'atenció en el cos de l'artista; o dels que acceptaven participar en l'acció, i en la sang, els excrements i similars que acostumaven a cobrir-ho tot.

Jean-Jacques Lebel, que va ser un dels pioners a Europa dels *happenings*, cedeix a Orlan, també francesa, el testimoni d'aquesta expressió artística, i prefereix reduir la seva presència en l'exposició a l'obra *Les petits (re)coins de l'Histoire de l'Art n°2*, de 1997, una serigrafia que a la part superior mostra una noia nua que vessa un càntir d'aigua i, a sota, un primer pla del sexe d'una dona. Orlan, exhibicionista, s'autoretrata com a santa barroca, amb un pit que escapa dels plecs de la seva túnica. ¿Retocat, com s'han retocat altres parts de la seva anatomia, prenent com a model les protagonistes femenines de la història de l'art?

Wolf Vostell, un dels cofundadors de Fluxus, està representat

per *Desastres*, un col·latge de 1971 on, en un retall de diari, un home d'esquena al fotògraf dispara sobre un altre que té els ulls embenats. De Yoko Ono, també activista de Fluxus, es pot contemplar el vídeo *Four*, en el qual una successió de natges ocupen la pantalla. ¿Algú recorda la seva suggerent acció mostrada per l'antològica del Macba de fa uns mesos, en la qual l'artista conceptual havia deixat que el públic li anés retallant trossos del vestit? L'accionis-

me vienesà està representat bàsicament per *Pel·lícula d'acció: mare i pare*, d'Otto Muehl, on un ou cru de gallina es confon, enmig d'una masturbació, amb els testicles de qui va ser un dels principals protagonistes de l'acció vienesa.

El catàleg de l'exposició, d'unes quatre-centes pàgines, permet al visitant del "jardí" repetir la mirada tantes vegades com vulgui, a canvi de cinc mil pessetes. El llibre inclou dos textos explicatius de la mostra, a càrrec dels comissaris, i un tercer sobre l'art de l'amor a l'Índia i el Nepal, d'Arturo Schwarz. Al final, s'hi pot trobar una antologia de la li-

teratura eròtica que va de Luciano i Marcial fins els nostres dies, passant pels *fabliaux* medievals, Paul Verlaine, Georges Bataille o Pierre Lotiys. Com a mostra: "Estic a la completa disposició de Margarita Moreno i pot fer de mi el que vulgui, fins i tot matar-me. Fet a París el 23 de setembre de 1895". (Contracte d'esclau signat per l'escriptor Marcel Schowb i dirigit a l'actriu Margarita Moreno).

Jordi Marlet

'Kiss', 1997, obra de Robert Gligorov. En aquesta obra queden paleses les múltiples cares de l'erotisme i les possibilitats que n'extrauen les diferents manifestacions artístiques, com ara la fotografia.

Us heu perdut
EL TEMPS
alguna
setmana?

demaneu-lo al telèfon
902 13 10 25